

Бурлай Т. В.,
доктор економічних наук,
провідний науковий співробітник;
Інститут економіки та прогнозування НАН України, м. Київ

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

24 лютого 2024 р. виповнилося вже два роки з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. Осмислюючи феномен цієї безпрецедентної в сучасній європейській історії війни в геополітичному контексті, дослідники розглядають її як пусковий механізм зміни світового порядку – довготривалого складного процесу, циклічно детермінованого та обумовлюючого структурне переформатування як глобальної, так і національних економік [1, с. 13–18].

Стійко долаючи руйнівний вплив воєнних шоків, Україна продемонструвала – завдяки колосальній і життєво важливій підтримці іноземних партнерів, – макроекономічну та соціетальну резильєнтність, необхідну в сучасних умовах глобальної гібридної системи «мир – війна», відчула важливість міждержавних політико-економічних союзів для протистояння зовнішній гібридній агресії і докладає ще більших зусиль, аби стати повноцінною інтеграційною частиною Європейського Союзу [2]. Незважаючи на триваючі військові дії, в Україні вже здійснюються стратегічні, програмні та модельні напрацювання щодо забезпечення її післявоєнного реконструктивного відновлення.

Фундаментальною складовою таких напрацювань є оцінка впливу війни на українську економіку та можливі траєкторії її розвитку у післявоєнний час. Третій раунд такої консолідованої оцінки ООН, Світового банку, Єврокомісії та Уряду України, що охоплює період з початку війни і по кінець 2023 р., презентовано в лютому 2024 р. у виді звіту «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (*Rapid Damage and Needs Assessment*)» [3]. У звіті засвідчено, що майже два роки повномасштабного воєнного конфлікту мали вражаючі негативні наслідки для макроекономічної, соціальної та екологічної сфери нашої країни, а їх подолання і подальше реконструктивне відновлення вимагає значних інвестицій.

Зокрема, відповідно до зазначеної міжнародної оцінки, станом на кінець грудня 2023 р. війна завдала Україні величезних збитків: \$152,5 млрд. прямих, що пов'язані з прямими витратами на заміну зруйнованих та/або пошкоджених матеріальних активів, і \$499,3 млрд. опосередкованих збитків, що стосуються спричинених воєнними діями змін фінансово-економічних потоків, включаючи збільшення операційних витрат, втрату потенційних доходів тощо. Нижче на рис. представлено вартісну оцінку сумарних прямих і опосередкованих збитків, понесених за вказаний період, у розрізі агрегованих (за міжнародною методологією) секторів національної економіки України.

Рис. Загальні прямі та опосередковані збитки, понесені за лютий 2022 р. – грудень 2023 р., а також потреби на реконструкційне відновлення протягом 2024–2033 рр. у розрізі агрегованих секторів економіки України, млрд. дол. США

Джерело: складено автором за даними [3, с. 39–41]

За майже дворічний період бойових дій на українській території, завдано масштабної шкоди виробничій, транспортній і соціальній інфраструктурі країни. Це зробило значну кількість її населених пунктів практично непридатними для проживання, де відсутній елементарний соціально-прийнятний рівень життя людей. Зокрема, згідно з міжнародною оцінкою, на кінець 2023 року в Україні було пошкоджено або знищено:

- понад 13% освітньої інфраструктури, у т.ч. зруйновано 394 та пошкоджено 3583 освітніх закладів усіх видів, при цьому найбільше постраждало шкільних закладів – 1888 одиниць;
- 12,5% загальної кількості закладів охорони здоров'я (1242 державні лікарні та амбулаторії), а також 787 аптек;
- приблизно 10% загального житлового фонду держави, тобто понад 2 млн. одиниць житла;
- понад 8400 км автомобільних доріг і понад 50 км залізничних шляхів, понад 290 пішохідних і автомобільних мостів, а також 83 залізничних мостів.

Окрім того, на сьогодні в країні вибухонебезпечними боєприпасами забруднено 174 тис. км² або майже 30% її території, найбільше в Харківській та Херсонській областях [3, с. 32, 38, 87, 92].

Вкрай важливо, що під руйнівними впливами шоків війни, понісши масштабні збитки і втрати, українська економіка змогла відносно адаптуватися до жорстких реалій і продемонструвати свою резильєнтність – здатність протистояти масштабним шоківим впливам, трансформуючись і стаючи витриваліше в умовах сучасних гібридних загроз. Визначальним і життєво важливим фактором для цього було надання колосальної фінансової, військової

та гуманітарної підтримки з боку колективного Заходу, насамперед, США, Євросоюзу та міжнародних організацій. Об'єктивно кажучи, саме завдяки цій підтримці під час війни не зазнали краху національна валюта, консолідований державний бюджет і система соціального забезпечення України.

За даними Міністерства фінансів України, з початку війни країна стрімко збільшила зовнішнє фінансування державного бюджету: у 2022 році його обсяги склали \$31,1 млрд., у 2023 році – \$42,5 млрд. (табл.). Загалом, у минулому 2023 р. кредитна та грантова підтримка зовнішніх партнерів становила майже три чверті (73,3%) сумарного обсягу фінансування загального фонду державного бюджету України [4]. Практично з лютого 2022 р. величезний фіскальний дефіцит країни покривають зовнішні кредитори та донори, і в найближчі роки їхня фінансова підтримка буде критично необхідною для нашої держави.

Таблиця 1

**Зовнішні джерела фінансування державного бюджету України
за період з 24 лютого 2022 р. по лютий 2024 р., млн. дол. США**

	2022 р.	2023 р.	січень 2024 р.
Разом:	31 095	42 479	436
Європейський Союз	7 961	19 530	
США	11 980	10 950	
Міжнародний валютний фонд	2 693	4 475	
Японія	581	3 626	436
Канада	1 889	1 757	
Світовий банк	1 385	660	
Велика Британія	1 040	998	
Німеччина	1 584	105	
Європейський інвестиційний банк	720		
Франція	437		
Італія	330		
Нідерланди	318		
Норвегія	21	190	
Іспанія		96	
Данія	51		
Швеція	49		
Фінляндія		36	
Швейцарія		30	
Литва	22		
Ірландія		21	
Латвія	16		
Австрія	11		
Бельгія	5	3	
Ісландія	0,5	2	
Албанія	1		
Естонія		0,1	

Джерело: [4]

Чітким доказом резильєнтності соціально-економічної системи України є поява ознак її поступового відновлення за підсумками 2023 року. Зокрема, темпи зростання реального ВВП країни очікуються вищими, ніж раніше: МВФ оцінює

цей показник на рівні 4,5%, НБУ – 4,9%, а Мінекономіки України – на рівні 5%. При цьому, враховуючи глибокий макроекономічний спад на 29,1% у 2022 р., обсяг реального ВВП держави у 2023 р. становитиме лише приблизно $\frac{3}{4}$ його довоєнного рівня. Відновлюється довіра іноземних інвесторів – НБУ оцінює чистий приплив прямих іноземних інвестицій у 2023 році на рівні \$4,2 млрд., хоча й зазначає, що \$3,2 млрд. або 76% з них – це реінвестований дохід [5, с. 43, 52].

Поступово оживає національний ринок праці, що помітно звузився унаслідок воєнних шоків. За даними Державної служби зайнятості України, минулоріч чисельність офіційно зареєстрованих безробітних скоротилася у 1,8 раза – з 867,6 до 483,2 тис. осіб. Водночас, попередні оцінки Мінекономіки вказують на зниження загального рівня безробіття у 2023 р. з 21,1% до 19,0%.

Збереження цих та інших позитивних макроекономічних тенденцій слід розглядати не лише як ознаку резильєнтності України в умовах воєнного стану, але й як початкове підґрунтя для забезпечення її реконструктивного відновлення після війни. З відповідним урахуванням чого й має формуватися вітчизняна державна політика та здійснюватися її стратегування і пріоритизація.

Список використаних джерел

1. Гриценко А.А. Україна у вимірі формування нового світового порядку. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2022. 304 с. С. 13–23.
2. Burlay T. Come resiste l'economia Ucraina. Milano, Centro di Geoeconomia dell'Istituto Italiano per gli Studi di Politica Internazionale, 23 febbraio 2024. URL: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/come-resiste-leconomia-ucraina-164725>
3. Ukraine – Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3): February 2022 – December 2023. World Bank, February 2024. 191 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a>
4. Джерела фінансування загального фонду державного бюджету у 2023 році. Міністерство фінансів України, 07.02.2024. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Carpatas%20-%20Financing_ua_v29122023.pdf
5. Інфляційний звіт (січень 2024 року). Національний банк України, 2024. 54 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q1.pdf?v=7